Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om EU:s strategiska kompass

(yttrande på eget initiativ)

(2023/C 140/04)

Föredragande: **Christian MOOS**

Medföredragande: **Peter CLEVER**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	14.7.2022
Rättslig grund	Artikel 52.2 i arbetsordningen
	Yttrande på eget initiativ
Ansvarig sektion	Sektionen för yttre förbindelser
Antagande av sektionen	20.12.2022
Antagande vid plenarsessionen	24.1.2023
Plenarsession nr	575
Resultat av omröstningen	
(för/emot/nedlagda röster)	163/1/5

1. **Sammanfattning och rekommendationer**

1.1 Den strategiska kompassen är ett viktigt steg framåt. Den utgör en katalog över mycket viktiga konkreta projekt och åtgärder som stärker säkerheten i Europa. Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) anser att kompassen måste utvidgas till en övergripande strategi för EU:s utrikes- och säkerhetspolitik och att det civila samhället måste involveras i denna process.

1.2 EESK betonar att säkerhet omfattar mycket mer än bara försvar och att en övergripande säkerhetsstrategi för EU även bör fokusera på civila och förebyggande aspekter, som ett stöd för och komplement till de konkreta försvarsåtgärderna.

1.3 EESK betonar vikten av social rättvisa, ekonomiska utsikter och miljömässig hållbarhet som förebyggande faktorer. Samhällsfred och ekonomisk stabilitet är viktiga förutsättningar för icke-våld. Att begränsa den globala uppvärmningen och hantera dess konsekvenser är avgörande för att upprätthålla samhällsordningen och freden i världen.

1.4 Den strategiska kompassen tar inte tillräcklig hänsyn till den roll som det europeiska civila samhället kan och måste spela för att uppnå större motståndskraft mot hybridattacker och fientliga makters systematiska undergrävande av sammanhållning och solidaritet inom och mellan EU:s medlemsstater.

1.5 Den civila och förebyggande säkerhetspolitiken går hand i hand med den militära försvarskapaciteten. Den sistnämnda måste betraktas som en nödvändig förutsättning för säkerhet och, när det gäller dess avskräckande verkan, även som en förebyggande faktor.

1.6 EESK anser att den strategiska kompassen ger en alltför positiv bild av den europeiska säkerhets- och försvarspolitiken.

1.7 Nato är inte bara en strategisk partner för EU, utan också dess viktigaste säkerhetsgarant. Européerna måste tillföra Nato ett större mervärde genom åtgärder som stärker deras egen strategiska handlingsförmåga. EU och Nato har hittills inte fullt ut utnyttjat potentialen i sitt samarbete. En förstärkning av den europeiska pelaren för säkerhet och försvar innebär att Nato stärks.

1.8 I slutändan måste EU ta ett större ansvar och skapa en europeisk försvarsunion som Natos europeiska pelare och se till att denna fullt ut respekterar och är förenlig med vissa EU-medlemsstaters neutralitet.

1.9 EU bör utveckla en bättre förståelse för det transatlantiska partnerskapets avgörande betydelse för Nato – och därmed för säkerheten i Europa.

1.10 Alltför många EU-medlemsstater har under lång tid försummat sina försvarsåtaganden och sin försvarskapacitet, vilket har lett till att deras försvarsmakt blivit ytterst dåligt utrustad och oförberedd och saknar interoperabilitet.

1.11 EU:s medlemsstater måste bättre samordna den nationella kapacitetsutvecklingen och försvarsplaneringen och genomföra gemensamma upphandlingar i mycket större utsträckning. En mer ändamålsenlig europeisk försvarskapacitet måste uppnås genom en mycket bättre samordning av nationell industripolitik.

1.12 EU:s kapacitet att agera måste stärkas genom att beslut som rör utrikes- och säkerhetspolitiken börjar fattas med majoritet.

1.13 Som ett viktigt ytterligare inslag i den strategiska kompassen måste man fastställa vilken roll det europeiska civila samhället kan spela när det gäller solidaritet, samarbete och motståndskraft.

1.14 EESK föreslår att man inrättar offentliga forum för strategiska debatter på europeisk och nationell nivå.

2. **Allmänna kommentarer**

2.1 Detta yttrande på eget initiativ behandlar den strategiska kompassens genomslag och syftar till att göra en politisk bedömning av dess europeiska mål och möjligheter ur det civila samhällets perspektiv. EESK välkomnar EU:s initiativ för att stärka Europas säkerhet och försvar.

2.2 Det civila samhället är inte en passiv aktör när det gäller säkerhetsfrågor och måste göra sin röst hörd. Vid konflikter påverkas civila institutioner mycket negativt, och civilbefolkningen drabbas av förödande konsekvenser av krig.

2.3 Ur det civila samhällets perspektiv har den strategiska kompassen en snäv syn på säkerhet, med särskilt fokus på försvar.. EESK betonar att säkerhet omfattar mycket mer än försvar och att en EU-strategi för säkerhet bör fokusera mer på civila och förebyggande aspekter än den strategiska kompassen för närvarande gör.

2.4 Europeiska unionen är antitesten till våld och krig. EU måste bättre utnyttja sina politiska, materiella och kulturella resurser för att bidra till fredlig konfliktlösning och förhindra militär upptrappning, eftersom det är på detta område som EU kan ge ett viktigt mervärde och hittills har haft inflytande i världen. EU måste mer effektivt förespråka en återgång till multilaterala avtal om vapenkontroll, efterlevnad av fördraget om förhindrande av spridning av kärnvapen och åtagandet om kärnvapennedrustning.

2.5 En regelbaserad multilateral ordning är avgörande för att försvara de universella mänskliga rättigheterna. EU måste tillsammans med alla likasinnade partner runt om i världen göra sitt yttersta för att stärka och vid behov återställa och förnya den regelbaserade multilaterala ordningen. Hård maktpolitik och ”den starkes rätt” är inte förenligt med demokrati och rättsstatsprincipen. Säkerhet utan frihet skulle vara meningslös. Samtidigt är säkerhet också en viktig förutsättning för frihet.

2.6 Den civila och förebyggande säkerhetspolitiken står inte i något motsatsförhållande till den militära försvarskapaciteten. Tvärtom bör den sistnämnda betraktas som en nödvändig förutsättning för säkerheten och, när det gäller dess avskräckande verkan, även som en förebyggande faktor.

2.7 Politiska och finansiella investeringar i säkerhet och försvar kräver en sund och seriös bedömning av EU:s a) systemiska och b) materiella styrkor och svagheter samt dess förmåga att i) garantera sin egen säkerhet, ii) skapa stabilitet i sitt grannskap, iii) säkerställa globala handelsvägar och tillgång till kritiska varor och material, och sist men inte minst iv) med hjälp av sina medlemsstater vara en pålitlig och tydligt engagerad partner i de allianser som är avgörande inte bara för Europas säkerhet.

2.8 Säkerhet och frihet kan inte uppnås enbart genom militära medel. Det krävs en övergripande social, ekonomisk och miljömässig strategi samt bättre underrättelseverksamhet och framsyn. Förebyggande politik och konfliktlösning med diplomatiska och civila medel måste prioriteras. Användningen av militär makt måste förbli en sista utväg. Detta förutsätter dock även att man har trovärdiga militära resurser och att motparten inte tvivlar på att dessa kommer att utnyttjas om så är oundvikligt. EU måste försvara sina intressen på ett mer beslutsamt sätt.

2.9 Att upprätthålla en rättvis fred är det slutliga målet för det globala säkerhetssystemet, och multilateralism är det bästa instrumentet för att uppnå detta mål. Freden är dock utsatt för allt större påfrestningar, och EESK instämmer i rekommendationerna i den globala fredsrapporten 2022, där man efterlyser åtgärder för att stärka fredens globala struktur ([1]).

2.10 Genomförandet av åtgärder för att stärka försvarskapaciteten och öka säkerheten kräver mer interinstitutionell samstämmighet, att man inte verkar i isolering och framför allt ett starkt engagemang från medlemsstaternas sida.

2.11 Rysslands invasion av Ukraina och det faktum att krig och en hård maktpolitik återigen förs i Europa kräver effektiva avskräckningsmedel. Även om EU aldrig har haft stormaktspolitik som mål måste unionen nu, när Ryssland och Kina utmanar det internationella systemet och den globala säkerheten, anpassa sig till den ökande konkurrensen på systemnivå mellan stormakterna. Ryssland bryter öppet mot FN-stadgan och Kina kränker de universella mänskliga rättigheterna, vilket tydligt framgår i Xinjiang och Hongkong.

2.12 Förenta staterna, Kanada och andra demokratier i världen är viktiga partner när det gäller att förverkliga de åtaganden som alla FN:s medlemsstater formellt och frivilligt har gjort avseende universella mänskliga rättigheter, det vill säga rättigheter som ingenstans och aldrig någonsin får åsidosättas.

2.13 EU bör utveckla en bättre förståelse för den avgörande betydelse som det transatlantiska partnerskapet, dvs. förbindelserna mellan EU och Förenta staterna, har för Nato och därmed för säkerheten i Europa. Även om Förenta staterna i allt högre grad har fokuserat på Asien och Stillahavsområdet under de senaste åren visar den ryska aggressionen att världsordningen måste fortsätta att tryggas och försvaras, vid behov även i Europa.

2.14 Nato är inte bara en strategisk partner till EU – Europas militära försvar säkerställs av Nato, och den europeiska försvarspelaren bör utvecklas på ett sätt som kompletterar Nato fullt ut. Rysslands angrepp mot Ukraina och den internationella säkerhetsordningen bekräftar detta i alla avseenden. Mer europeiskt försvarssamarbete kan stärka Nato och förbättra EU:s förmåga att agera för att på ett effektivare sätt bidra till sin egen säkerhet och den regionala stabiliteten.

2.15 Även om EU som politisk gemenskap och Nato som allians inte alls är samma sak finns det ett ökande antal överlappningar mellan de båda, inte bara när det gäller värden och mål. När Finland och Sverige går med i Nato kommer 23 länder att vara medlemmar i båda organisationerna. Européerna kan och måste tillföra alliansen ett större mervärde genom åtgärder som stärker deras egen strategiska handlingsförmåga. I slutändan måste EU ta ett större ansvar för sin säkerhet och skapa en europeisk försvarsunion som Natos europeiska pelare, som fullt ut respekterar vissa EU-medlemsstaters neutralitet.

2.16 Alltför många medlemsstater har försummat sin försvarskapacitet under alltför många år. Ibland för låga, men främst ineffektiva, försvarsutgifter har lett till att försvarsmakten i många EU-medlemsstater har blivit ytterst dåligt utrustad och oförberedd och saknar interoperabilitet. När dessa EU-medlemsstater också är Nato-medlemmar försummar de därmed sina skyldigheter gentemot alliansen.

2.17 Europas försvarskapacitet påverkas inte bara av storleken på den budget som avsatts för den, utan framför allt av hur effektivt denna budget används. De olika vapensystemen i EU skapar för närvarande överlappningar, höga kostnader och ineffektivitet. EU:s medlemsstater måste bättre samordna den nationella kapacitetsutvecklingen och försvarsplaneringen

([1]) ”Common Security – For our shared future”, Stockholm, 2022.

och genomföra gemensamma upphandlingar i mycket större utsträckning. Man bör anta konsekventa upphandlingsstrategier på EU-nivå och nationell nivå för att uppnå de stordriftsfördelar som krävs för att minska kostnaderna och för att kunna generera tillräcklig verksamhet i syfte att säkerställa att det finns nya uppstartsföretag ([2]). Nuvarande praxis på den europeiska försvarsmarknaden återspeglar de höga kostnaderna för uteblivna EU-åtgärder.

2.18 Trots det permanenta strukturerade samarbetet (Pesco), den samordnade årliga försvarsöversikten och Europeiska försvarsfonden har EU gjort för få framsteg med att utveckla effektiva gemensamma strukturer för att garantera sin egen säkerhet. Versaillesförklaringen från mars 2022, som grundar sig på stats- och regeringschefernas beslut från december 2021, är viktig i detta sammanhang. I denna anges att EU ska ”ta ett större ansvar för sin egen säkerhet och på försvarsområdet eftersträva ett strategiskt tillvägagångssätt och öka sin förmåga att agera autonomt”.

2.19 EU:s förmåga att agera inom utrikes- och säkerhetspolitiken skulle stärkas genom att man frångår enhälliga beslut (där varje enskild medlemsstat har möjlighet att blockera alla andra) i rådet på det utrikespolitiska området. Som en mellanliggande lösning skulle man kunna överväga en tillfällig testfas med omröstning med kvalificerad majoritet eller utvidgad kvalificerad majoritet (dvs. högre tröskelvärden för kvalificerad majoritet). Det är dock inte främst den institutionella ramen som hindrar medlemsstaterna från ett samstämmigt agerande. Problemet är snarare att medlemsstaterna kringgår den befintliga institutionella ramen, inte utnyttjar dess potential och inte låter sig integreras i den.

2.20 Som säkerhetsgarant kan Europa behöva ett nytt narrativ och konkreta åtgärder som stöds av det civila samhället och medborgarengagemang för att stärka den europeiska identiteten och solidariteten utan att riskera att ersätta nationalism med europeisk chauvinism. Allmänhetens deltagande bör vara öppet, transparent och inkluderande.

3. **Positiva aspekter av den strategiska kompassen**

3.1 Den strategiska kompassens mål att uppnå ökad säkerhet genom kapacitetsuppbyggnad (”handling”), bättre beredskap (”säkerhet”), riktade investeringar (”investeringar”) och mer samarbete (”partner”) samt stärkta partnerskap och allianser är väl valda.

3.2 Syftet med den strategiska kompassen är att bekräfta EU:s beslutsamhet att upprätthålla principerna i FN-stadgan, återupprätta freden och försvara friheten i Europa.

3.3 När det gäller säkerhet kallas Kina i den strategiska kompassen en ”systemrival”, och landets massiva kränkningar av de universella mänskliga rättigheterna, ständiga hot mot Taiwan och stöd till den ryska angriparen har visat att detta är en korrekt bedömning. I den strategiska kompassen betonas att Kina och Ryssland utmanar den internationella ordningen. De utvidgar sina kärnvapenarsenaler och utvecklar nya vapensystem.

3.4 Den strategiska kompassen belyser också den farliga urholkningen av strukturen för vapenkontroll och de negativa konsekvenserna av detta ”normativa tomrum” för EU:s säkerhet.

3.5 EU har legitima intressen i alla regioner i världen. Den strategiska kompassen omfattar inte systematiskt alla dessa områden, men den anger med rätta att Europas passivitet, såsom särskilt ses på västra Balkan, inbjuder andra makter att utnyttja utrymmet.

3.6 I den strategiska kompassen betonas behovet av att EU agerar med betydligt större skyndsamhet och beslutsamhet och att medlemsstaterna måste kunna förlita sig på ömsesidigt bistånd. Därför understryks betydelsen av artikel 42.7 i EU-fördraget. EU bör klargöra överensstämmelsen mellan denna primärrättsliga grund och skyldigheten att tillhandahålla bistånd enligt artikel 5 i Natofördraget.

([2]) ”Färdplan för kritisk teknik för säkerhet och försvar” (COM(2022) 61 final), punkt 4.9.

3.7 Ökad beredskap och interoperabilitet fastställs i den strategiska kompassen som prioriteringar som måste ligga i linje med Nato. I den strategiska kompassen framhålls EU som en drivkraft för ett bättre europeiskt försvar, och man anger att EU kommer att åtgärda kritiska förmågebrister, stärka de europeiska samhällenas resiliens och skapa stabilitet i det europeiska grannskapet. Ett första steg är inrättandet av en EU-kapacitet för snabba insatser, bestående av 5 000 personer, som ska vara fullt operativ senast 2025. EESK påpekar att det är hög tid att genomföra detta, eftersom EU redan fastställde ambitiösare mål i detta avseende för mer än två decennier sedan, som ännu inte har uppnåtts.

3.8 Även om den strategiska kompassen inte hänvisar till införandet av omröstning med kvalificerad majoritet i utrikespolitiken efterlyser den konstruktiv röstnedläggning så att de medlemsstater som så önskar kan gå vidare. I detta sammanhang skulle artikel 44 i EU-fördraget kunna utnyttjas i större utsträckning för att möjliggöra samarbete mellan villiga medlemsstater med lämplig kapacitet inom den gemensamma säkerhets- och försvarspolitiken (GSFP) genom rådets delegation.

3.9 Den strategiska kompassen syftar till att på ett konstruktivt sätt kombinera civila och militära uppdrag och insatser inom ramen för GSFP. Vikten av civila GSFP-uppdrag i samband med icke-militära insatser betonas. Den strategiska kompassen syftar till att skapa ett närmare samarbete mellan GSFP och EU:s aktörer på området rättsliga och inrikes frågor.

3.10 EESK välkomnar att den strategiska kompassen har en handlingsinriktad strategi och innehåller konkreta förslag och steg samt måldatum och milstolpar, som regelbundet ska ses över av Europeiska unionens råd och Europeiska rådet, för att mäta framstegen.

3.11 I den strategiska kompassen understryks också viktiga åtgärder för att bättre förankra begreppet ”kvinnor, fred och säkerhet” och klimateffektivitet i uppdrag och insatser inom ramen för GSFP. Framför allt kommer EU senast 2023 att förstärka nätverket av rådgivare avseende universella mänskliga rättigheter och genus i GSFP-uppdrag och GSFP-insatser, och genomförandet av EU:s färdplan för klimatförändringar och försvar kommer att leda den militära sektorn mot klimatneutralitet.

4. **Kritiska kommentarer om kompassen**

4.1 Den strategiska kompassen är ett mycket ambitiöst dokument som innehåller mer än 80 konkreta åtgärder som ska vidtas fram till 2025. Det behövs en stark politisk vilja från medlemsstaternas sida i detta avseende, eftersom det annars finns en risk för att dokumentet snarare speglar ett EU som saknar behörighet i utrikes- och försvarsfrågor.

4.2 Den strategiska kompassen kännetecknas av en snäv syn på säkerhet: säkerhet handlar om mer än försvar. Mer förebyggande åtgärder och framsyn är avgörande för att undvika militära konflikter. Den strategiska kompassen är inriktad på att fastställa en katalog över konkreta projekt och åtgärder. Detta välkomnas av EESK. Kompassen hänvisar dock inte till specifika geografiska områden och fastställer inte i tillräcklig utsträckning var EU strävar efter att skapa stabilitet och säkerhet i linje med sina värden och mål även utanför sitt territorium, till exempel i EU:s omedelbara grannskap. Den måste utvidgas till en övergripande strategi som inbegriper det civila samhällets deltagande.

4.3 Den strategiska kompassen ger en ganska positiv bild av samstämmigheten i EU:s säkerhets- och försvarspolitik och dess potentiella kapacitet, t.ex. när man hävdar att EU:s styrka när det gäller att förebygga och hantera externa konflikter och kriser ligger i dess förmåga att använda både militära och civila medel. Kompassen ger inga konkreta exempel på när detta skulle kunna genomföras med gott resultat. En orealistisk analys kan dock inte utgöra en solid grund för en säkerhetsstrategi. EU:s självbedömning som en konsekvent ledare i multilaterala lösningar och det beröm av det egna arbetet som uttryckligen framhålls i den strategiska kompassen, t.ex. när det gäller att ta ansvar för den globala säkerheten, vittnar om att EU saknar kapacitet att göra en ärlig inventering.

4.4 EU har visserligen investerat stora politiska och ekonomiska resurser i multilateralism, men åtminstone fram till Rysslands attack har medlemsstaterna endast eftersträvat samordnade mål för EU:s utrikespolitik när dessa direkt motsvarat deras egna nationella intressen. Det finns flera exempel som illustrerar denna grundläggande brist på strategisk framsyn: utvidgningsprocessen på västra Balkan, européernas reaktion på kriget i Libyen, beroendet av energi, råvaror och andra leveranser, Europas representation i FN och de varierande investeringsnivåerna i nationell militär kapacitet i förhållande till BNP, för att bara nämna några.

4.5 I den strategiska kompassen erkänner man att Nato spelar en viktig roll för säkerheten i Europa, men detta är inte tillräckligt. Kompassen hänvisar till ett strategiskt partnerskap med Nato, komplementaritet och beslutsautonomi. Endast ett fåtal medlemsstater är dock neutrala, dvs. inte Natomedlemmar, och alliansen är mer än bara en strategisk partner för Europa. Nato är och kommer att vara den enda verkliga garanten för Europas säkerhet under obestämd tid framöver. EU kan dock hjälpa européerna att bättre organisera sitt bidrag till Europas säkerhet genom att slå samman försvarskapaciteten och överge en osamordnad nationell politik till förmån för en gemensam europeisk strategi. Trots många positiva tillvägagångssätt i den strategiska kompassen har varken EU eller Nato hittills fullt ut utnyttjat potentialen i sitt samarbete.

4.6 Begreppet europeiskt strategiskt oberoende måste vara tydligt definierat när det tillämpas på säkerhets- och försvarsfrågor, vilket man gör i den strategiska kompassen. Strategiskt oberoende handlar inte om att EU ska klara sig på egen hand, utan om att unionen ska bli en bättre partner som kan agera vid behov, även när stöd kanske inte finns tillgängligt. Det får inte innebära att man håller ett lika långt avstånd till de globala stormakterna, vilket EESK redan underströk i sitt nyligen antagna yttrande om de transatlantiska förbindelserna. Förenta staterna är och förblir Europas viktigaste allierade och partner. EU bör dock minska strategiska beroenden, även inom säkerhets- och försvarssektorerna, i enlighet med EESK:s yttrande om färdplanen för säkerhets- och försvarsteknik ([3]).

4.7 Ensidiga europeiska beroenden måste minskas, inte bara på försvarsområdet. Detta är av avgörande betydelse för säkerheten i Europa. EESK anser dock att ömsesidiga beroenden, särskilt mellan likasinnade partner, inte bara är fördelaktiga utan en nödvändig förutsättning för en regelbaserad multilateral ordning.

4.8 När det gäller EU:s framtida militära resurser ligger den snabbinsatsstyrka som tillkännages i den strategiska kompassen i linje med konceptet med mindre styrkor som snabbt kan sättas in i samband med internationellt samordnade uppdrag. Dessa insatser kan dock inte betraktas oberoende av att Europa på lämpligt sätt bidrar till sin egen säkerhet inom Nato. Europeiska insatser måste stödja effektiviteten i Natos europeiska pelare. Det är för närvarande oklart hur EU:s och Natos medlemsstater kan anslå tillräckliga resurser till både Natos och EU:s snabbinsatsstyrkor om dessa resurser måste aktiveras samtidigt. Dessutom är vissa av de åtgärder som presenterats när det gäller trupper som snabbt kan sättas in mindre omfattande än beslut som redan fattades för årtionden sedan (Helsingfors 1999).

4.9 Den strategiska kompassen tar inte hänsyn till den roll som det civila samhället i Europa kan och måste spela för att uppnå större motståndskraft mot fientliga makters systematiska undergrävande av sammanhållning och solidaritet inom och mellan EU:s medlemsstater.

4.10 En uppgradering av EU till en demokratisk och rättsstatlig säkerhetsgarant kräver inte bara starka(re) EU-institutioner och mer framsyn från medlemsstaternas sida, utan även omfattande gränsöverskridande samhällsallianser som är otänkbara utan ett starkt och dynamiskt alleuropeiskt organiserat civilt samhälle och europeiska arbetsmarknadsparter som är engagerade fullt ut.

4.11 Fientliga attacker omfattar inte bara militära operationer utan även desinformation, cyberattacker, ekonomisk utpressning osv. I den strategiska kompassen nämns utvecklingen av en verktygslåda för hybridhot för samordnade reaktioner på hybridhot och verktygslådan för hantering av utländsk informationsmanipulering och inblandning samt förstärkningen av verktygslådan för cyberdiplomati. Den strategiska kompassen behöver dock utveckla denna viktiga aspekt ytterligare. EU behöver snarast utarbeta en interinstitutionell strategi för att avvärja sådana angrepp och sådan inblandning, med deltagande av det representativa civila samhället, för att lägga grunden för effektiv solidaritet, samarbete och motståndskraft bland EU-medborgarna, särskilt på lokal nivå, där sådana attacker får den mest direkta inverkan.

4.12 Europas säkerhet hotas inte bara av militära attacker i traditionell bemärkelse. Cyberattacker och sabotage mot privata företag, offentliga institutioner och kritisk infrastruktur bör också ses som fientliga hybridattacker som kan orsaka förödande skador. Den strategiska kompassen är otillräcklig i fråga om denna aspekt, särskilt när det gäller effektiva skydds- och motåtgärder.

([3]) Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Färdplan för säkerhets- och försvarsteknik (COM(2022) 61 final) (EUT C 443, 22.11.2022, s. 112).

5. **Omkalibrering av kompassen**

5.1 EESK håller helt med om att EU måste räkna med alltmer aggressiva revisionistiska makter som bryter mot FN-stadgan. En regelbaserad multilateral ordning kan återupprättas om liberala demokratier håller fast vid sina principer, underbygger dem med diplomatiska, civila och militära resurser och inte ger efter för auktoritära makters lockelser, påtryckningar och hot.

5.2 EU:s politik måste ha som mål att förebygga väpnade konflikter och samtidigt ta hänsyn till att världen är mycket mindre fredlig än den verkade efter kalla krigets slut. Därför behöver det europeiska samhället ett politiskt samförstånd om att effektivt bygga upp sitt försvar mot potentiella angripare, framför allt civilskyddskapaciteten. En starkare offentlig debatt och aktivt deltagande av aktörer i det civila samhället är avgörande.

5.3 Det transatlantiska partnerskapet kräver mycket mer politisk vilja. Även om det omfattar mer än Nato är det en stöttepelare i alliansen. Européerna måste anstränga sig mer för att upprätthålla och fördjupa förbindelserna mellan EU och Förenta staterna. Ett stabilt partnerskap med Förenta staterna, när det gäller både handelsförbindelser och säkerhet, är av yttersta vikt.

5.4 En kärnvapenfri värld är ett europeiskt mål. Fram tills att detta har uppnåtts är den amerikanska kärnsäkerhetsgarantin för Europa, Natos kärnvapenavskräckning och den franska avskräckningskapaciteten oumbärlig för Europas säkerhet.

5.5 De europeiska partnerna måste snarast inrikta sig på att öka effektiviteten i sina försvarsutgifter. Detta kan bland annat uppnås genom att man skapar mycket större interoperabilitet mellan de nationella konventionella militära systemen. Medlemsstaterna måste övervinna nuvarande svårigheter och missförstånd när det gäller anskaffning av kortsiktig försvarskapacitet som behövs akut och hitta en gemensam strategi för att stärka sina försvarssystem på medellång till lång sikt genom gemensam upphandling och gemensamma samarbetsprojekt. Gemensamma europeiska projekt bör inte stänga ute nära allierade och partner, men deras tillträde till den europeiska försvarsmarknaden måste vara strikt baserat på ömsesidighet.

5.6 BNP-kvoten för försvarsutgifter är viktig i den mening att de allierade i väst har enats om den – och avtal ska hållas! När det gäller effektiv kapacitet är det viktigare att definiera denna noggrant och att uppnå den i god tid. Huruvida detta kräver exakt 2 % eller eventuellt mer av BNP är av underordnad betydelse. Det avgörande är att en potentiell angripare uppskattar att kostnaderna för en attack är för höga. EU måste bygga vidare på sina verktyg och institutioner, t.ex. Pesco, den samordnade årliga försvarsöversikten, Europeiska försvarsfonden och den europeiska fredsfaciliteten, för att göra medlemsstaternas försvarsutgifter mer ändamålsenliga.

5.7 Försvarsupphandlingar och de europeiska försvarsindustriernas struktur är av avgörande betydelse för säkerheten i Europa. De följer inte enbart marknadsreglerna. Den europeiska säkerheten får dock inte äventyras av dyra och ineffektiva kompromisser. Gemensamma projekt bör definieras utifrån konkurrenskraftiga och innovativa industriers förmåga att leverera resultat och inte utifrån nationella kvoter i samarbetsprojekt.

5.8 Kompassen omfattar många viktiga säkerhetsaspekter, men den tar inte upp underrättelseverksamhet i tillräcklig utsträckning. EU bör uppdatera kompassen genom att inkludera en tydlig analys av den europeiska underrättelsekapaciteten och konkreta förslag till hur den kan förbättras.

5.9 De nationella försvarsstyrkorna behöver rationaliseras, dvs. att man inrättar effektiva gemensamma ledningsstrukturer som i slutändan skapar grunden för gemensamma europeiska styrkor. Europeiska unionens militära stab och Europeiska försvarsbyrån måste omsättas i praktiken.

6. **Det civila samhällets bidrag till Europas säkerhet och försvar**

6.1 Den strategiska kompassen är ett viktigt steg framåt. Den bör utvidgas till att omfatta en europeisk utrikespolitisk strategi som kännetecknas av ett bredare säkerhetskoncept som också ligger i linje med FN:s mål för hållbar utveckling och som aktivt involverar det civila samhället.

6.2 Mer underrättelseverksamhet, förebyggande åtgärder och framsyn är avgörande för att undvika militära konflikter. Många EU-medlemsstater måste investera mer i sin försvarskapacitet, och de flesta av dem har börjat göra det. Detta måste vara ett långsiktigt engagemang och kräver stöd från det civila samhället. Natos europeiska pelare måste säkerställa militär avskräckning, men EU måste öka sin kapacitet, bland annat genom sina egna militära medel, för att på ett konkret och förebyggande sätt bidra till fred och stabilitet i regionen.

6.3 EU bör, i enlighet med kompassens förslag, stödja medlemsstaterna i arbetet med att förbättra deras samarbete för att minska ineffektiv fragmentering och kostsam överlappning av deras försvarskapacitet. Så länge EU inte har verklig behörighet på försvarsområdet bör unionen dock fortsätta att investera sina begränsade resurser främst i civil politik och civila mekanismer för att möjliggöra konfliktförebyggande. Det är här som det civila samhället kan göra verklig skillnad genom sina sociala och ekonomiska nätverk och sin stora potential för offentlig och kulturell diplomati.

6.4 Ett fritt och dynamiskt civilt samhälle kan vara en automatisk stabilisator i kristider som påverkar den europeiska säkerheten. Så har exempelvis skett när det gäller Rysslands aggression, när miljontals EU-medborgare i många medlemsstater har tagit emot och hjälpt ukrainska flyktingar och särskilt de EU-medlemsstater som gränsar till Ukraina visat prov på en exceptionell vilja att hjälpa. En övergripande säkerhetsstrategi måste också inbegripa europeisk krisberedskap och fortsatt stöd till det civila samhällets organisationer.

6.5 EESK betonar vikten av social rättvisa, ekonomiska utsikter och miljömässig hållbarhet för säkerheten. Samhällsfred är en viktig förutsättning för icke-våld. Att begränsa den globala uppvärmningen och hantera dess konsekvenser är avgörande för att upprätthålla samhällsordningen och freden i världen.

6.6 EESK föreslår att det ska finnas offentliga forum för strategiska debatter så att det civila samhället kan bidra till att utveckla ett Europa som skyddar och stärker sin motståndskraft mot fientliga attacker som undergräver moralen och den politiska stabiliteten inom och mellan medlemsstaterna. I kampen för fördelar mellan världens stormakter är det inte den militära eller ekonomiska styrkan utan ett samhälles grundläggande egenskaper som är avgörande ([4]).

6.7 EESK kan genom sektionen för yttre förbindelser (REX) och, när det gäller försvarsindustrin, rådgivande utskottet för industriell omvandling (CCMI) ([5]) spela en nyckelroll i dialogen mellan den politiska nivån och samhället om säkerhet i Europa och världen. EESK kommer att fortsätta att efterlysa regelbundna uppdateringar av den strategiska kompassen och grundligt utvärdera nya närliggande initiativ såsom försvarspaketet.

6.8 Den ryska aggressionen och systemrivaliteten med Kina gör det tydligt att EU inte har någon tid att förlora när det gäller att anpassa sig till geopolitiska realiteter. I liberala demokratier kan detta endast uppnås i nära samarbete med och med politiskt stöd från det civila samhället.

Bryssel den 24 januari 2023.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs ordförande

([4]) Mazarr, M. J.: ”What Makes a Power Great. The Real Drivers of Rise and Fall”, Foreign Affairs, juli/augusti 2022, s. 52.
([5]) https://www.eesc.europa.eu/sv/sections-other-bodies/sections-commission/consultative-commission-industrial-change-ccmi